

drive to the historical process of unity is divine Logos active and passive world soul (Sofia). The world process already partially implemented in the global unity of the soul. However he seeks more complete, more effective unity – absolute spiritual unity. This unity is achieved through knowledge of the divine persons Logos displayed in Sofia.

Keywords: *historiosophy, history, West, East, Europe, Russia, nationality, Godmanhood.*

Мелешук А. А., кандидат философских наук, доцент кафедры философии, Днепропетровский национальный университет им. Олеся Гончара (Украина, Днепропетровск), meleschuk@ukr.net

История как процесс органического развития человечества в историософии Владимира Соловьева

Рассматривается актуальный аспект историософии Владимира Соловьева – концепция исторического процесса как органического развития человечества, направленного на достижение духовного единства. Согласно историософии Вл. Соловьева исторический процесс это явление органическое и цельное. Его субъектом является человечество как совокупный организм. Исходной точкой истории является хаотическое существование элементов, которые стремятся найти основы высшего единства, свойственного Абсолютному началу – Богу. Развитие не может быть бесконечным. Цель истории – это высший человеческий организм, воплотивший Божественное единство – Богочеловечество. Активными силами, которые двигают исторический процесс к единству, являются активный божественный Логос и пассивная мировая душа (София). Мировой процесс частично уже реализовал единство в мировой душе. Однако он стремится к более полной, действительной форме единства – духовному единству. Духовное единство достигается путем познания людьми божественного Логоса, который отображается в Софии.

Ключевые слова: *историософия, история, Запад, Восток, Европа, Россия, национальность, Богочеловечество.*

* * *

УДК 17.022.1

Невмержицька О. М.,
аспірантка, Національний університет біоресурсів і
природокористування України (Україна, Київ),
Elena.nevm@mail.ru

АКСІОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ ТА ЕСТЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ У ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСІЯ ФЕДОРОВИЧА ЛОСЕВА

Олексій Федорович Лосєв увійшов в історію як видатний філософ, філолог, професор та доктор філологічних наук. Його творчість це унікальний феномен, який і до теперішнього часу ще цілком не усвідомлений. Особливо це стосується питання щодо аксіологічних поглядів філософа, дослідження яких є метою даної статті. Проаналізовано специфіку основної аксіологічної проблеми у творчості О. Ф. Лосєва, якою є проблема сенсу. Вона має для філософа не тільки суб'єктивно-особистісне значення, як сенс життя окремо взятої людини, а виступає однією з найважливіших філософських проблем в онтологічно-буттєвому плані. О. Ф. Лосєв ставить проблему співвідношення сенсу і факту, цілком відповідну одній з найважливіших проблем аксіології – співвідношення цінності та факту. Встановлено, що філософ визначає естетику через цінність, зазначаючи, що естетика – це філософська дисципліна, що має своїм предметом область виразних форм будь-якої сфери дійсності, даних як самостійні і чутливо безпосередньо сприйнята цінність.

Ключові слова: *аксіологія, цінність, сенс, факт, естетика, естетична цінність.*

На сучасному рівні розвитку філософської та наукової думки посилюється зацікавленість проблемою цінностей, осмислення ролі та значимості духовних ідеалів в житті людини. Постійний процес змін у житті нашого суспільства висуває пріоритетну проблему ціннісного впливу на особистість. Ця тема хвилює фахівців у галузі аксіології, естетики, етики та власне філософії з далеких часів, які досліджуючи цю тематику пропонують людині панораму цілей, ідеалів та надій, тобто допомагають осмислити їй своє життя.

Актуальність теми дослідження обумовлена, насамперед, тим, що незважаючи на велику кількість дослідницьких праць творчості О. Ф. Лосєва, до теперішнього часу унікальний феномен цього видатного філософа цілком ще не усвідомлений. Особливо це стосується питання його аксіологічних поглядів та

естетичних категорій, визначення та дослідження яких становить мету даної статті.

Досягнення поставленої мети здійснювалося через розв'язання таких завдань: дослідження ціннісних орієнтацій О. Ф. Лосєва шляхом вивчення його творчих робіт; аналізу філософської літератури, що стосується даної тематики; дослідження робіт інших авторів щодо творчості О. Ф. Лосєва.

Методологічну основу дослідження складає комплекс загальнофілософських та загальнонаукових методів. У статті були використані такі методи як: діалектичний, історичний, та порівняльний.

Протягом останнього десятиліття з'явилося досить багато робіт, присвячених різним аспектам творчості О. Ф. Лосєва. Різні сторони його діяльності вивчають: С. С. Аверинцев, В. В. Бичков, Д. Ю. Васильєв, Л. А. Гоготішвілі, М. М. Гамаюнов, А. Л. Доброхотов, К. В. Зенкин, Л. Г. Йонин, Ю. Л. Курікалов, В. І. Постовалова, Ю. А. Ростовцев, А. А. Тахо-Годи, В. П. Троїцький, В. В. Умрихін, П. В. Флоренський, І. М. Фрідман, С. С. Хоружий та ін. Особливо потрібно відзначити масштабну дослідницьку роботу А. А. Тахо-Годи. Серед зарубіжних дослідників: В. Гьордт, Дж. Скенлан, М. Хагемейстер, А. Хаардт, Лін Цзіян та ін.

Філософсько-методологічні підстави аксіологічних поглядів О. Ф. Лосєв були досить складні. Він слідував філософському напрямку початку ХХ століття, що не належав до якої-небудь західноєвропейської філософської течії в її чистому вигляді. Але у філософа було прагнення поєднувати різні течії філософської думки, в тому числі і вітчизняні, в новому своєрідному синтезі. Складові комплексу ідей філософії О. Ф. Лосєва, на якому засновувалася його аксіологічна позиція, – це Платон і неоплатонізм, вчення Володимира Соловйова, філософський символізм, феноменологія Едмунда Гуссерля та діалектика, розпочата в античності і завершена Гегелем. В останній період своєї науково-філософської діяльності до цього комплексу приєднався марксизм, очищений від вульгаризаторських нашарувань, що успадковує діалектичні принципи.

Філософську творчість Олексія Федоровича Лосєва умовно можна розділити на три періоди це:

– з початку його наукової діяльності до 1930 року, де цікавою є перша його стаття «Ерос у Платона», що була опублікована в 1916 р;

– з 30–х до початку 50–х років – час вимушеного мовчання;

– з 1953 року, коли з'явилася можливість публікувати раніше обдумане та нові твори, у тому числі восьмитомну «Історію античної естетики» та «Естетику Відродження». За цей період було видано близько 500 праць.

На перший погляд може здатися, що в перший початковий період своєї філософсько-наукової діяльності О. Ф. Лосєв спеціально не займається проблемами аксіології і вживає слово «цінність» здебільшого в буденному значенні. Однак виявляється, що його філософсько-естетичні погляди аксіологічні по суті справи, хоча він рідко користується традиційною для аксіології термінологією до робіт 60–70–х років.

У працях Олексія Федоровича Лосєва 20–х років класифікація філософських дисциплін і наук не включає аксіології. Для нього основною аксіологічною проблемою виступає проблема сенсу, що мав для філософа не тільки

суб'єктивно-особистісне значення, як сенс життя окремо взятої людини, а проблема сенсу виступає однією з найважливіших філософських проблем в онтологічно-буттєвому плані, еквівалентна тому, що неокантіанці називали цінністю. Тому О. Ф. Лосєв ставить проблему співвідношення сенсу і факту, цілком відповідну одній з найважливіших проблем аксіології – співвідношення цінності та факту. Для її вирішення він підрозділяє науку на «науки про сенс і науки про факти». Так у «Філософії імені» філософ зазначає: «Проте тут же необхідно не спіткнутися на понятті факту. Факт теж є сенс, – з тієї простої причини, що немає взагалі нічого, крім сенсу. Однак факт є особливий сенс ... Саме, факт є сенс в «іншому», в інобутті, безперервно і постійно текучий і мінливий сенс» [2, с. 156–157].

У праці «Діалектика художньої форми» автор пов'язує зі ставленням художньої форми з її первообраз – єдність «речі та сенсу». Художня форма і є «образ, що творить себе самого в якості свого прототипу, що стає (що став) своїм первообразом». І цей прототип, втілює в собі діалектичний синтез свідомого і несвідомого та виступає як ціннісна підстава художнього твору. Завдяки первообразу художня форма «завжди самоцінка», тому що цей прототип – критерій її художності і норма [1, с. 66–72].

Ціннісна природа «сенсу» також чітко видно при характеристиці музики, тому що «музичне буття є буття естетичне» [2, с. 203], і воно також володіє естетичною цінністю. При дослідженні феномена музики філософ ставить ту ж, по суті, аксіологічну проблему: співвідношення сенсу і факту. У музиці є фактична сторона, що залежить від законів фізики, фізіології та психології, але є і «сенс музики, тобто її справжній явлений лик, її справжній феномен» [1, с. 202]. І хоча у самих фактів є свій сенс, але справжній сенс музики це естетичний феномен мистецтва, що лежить поза фізикою та фізіологією, хоча без них не може реально існувати. Як і будь-яке інше художнє сприйняття, музичне сприйняття, оціночне та передбачає факт оцінки, який не можна відділити від сприйняття музики. Музика оцінюється за критеріями, що як вважає О. Ф. Лосєв, знаходяться в самій музиці, в її бутті та її ціннісно-нормативній сутності. Вона є цінність, що припускає оцінне ставлення.

У «Історії античної естетики», філософ зазначає, що всякий естетичний предмет є якась цінність, тобто передбачає оцінку. Він вважає, що естетичний предмет є таке буття, яке здійснюється за деякими нормами, але воно і саме по собі є норма для самого себе. На підтвердження автор в цій роботі наводить приклад з області музики: «Ми, наприклад, слухаємо сонату і, слухаючи, як-то оцінюємо її, але цю свою оцінку ми отримуємо з неї ж самої» [3, с. 277–278].

Зрозуміло, що ціннісне ставлення не можна обмежувати музичною та художньою сферами, тому у працях 20–х років О. Ф. Лосєв з особливою увагою досліджує область міфу та міфології, в якій воно проявляється з особливою силою.

Філософ в «Діалектиці міфу» визначає міф як особистісне буття, що дане історично, а не просто фантастичні вистави-вимисли, характерні для первісної стадії розвитку людства. Його міфологічне світовідчуття зливається з ціннісно-оціночним і всі компоненти міфу володіють ціннісно-оцінним потенціалом.

Важливим джерелом цінності міфу є його поєднання з особистістю, яка може здійснювати цінні, малоцінні або

зовсім злочинні акти, що є також проявом її особистості. При цьому особистісний початок міфу виступає в той же час як історичний початок, що утворює критерій оціночної діяльності: «Річ може бути віднесена в область історії і стати історичною лише тоді, коли вона оцінена з точки зору особистості та її становлення» і «Міфічний предмет принципово історичний, оцінюється з точки зору історії» [2, с. 493].

Міф, за вченням філософа, втілює в собі ціннісне світовідчуття, яке не обмежується рамками міфу, а також притаманне мистецтву, хоча міфологія проникає в мистецтво так само, як художній початок – у міф. Оціночність властива і релігії, яка також взаємопов'язана з міфологією. Міф, проникаючи в мистецтво, релігію, побут і навіть в науку, стимулює їх ціннісно-оцінні потенції, як і мистецтво, включаючись в міф, стимулює в ньому ціннісно-оцінні можливості.

Разом з тим міф – це лише явище, феномен ціннісно-оцінного ставлення, а не його сутність. Ціннісні значення різних міфів не рівноцінні. О. Ф. Лосєв виходить з визнання абсолютних, вічних цінностей, які і є кінцевими ціннісними критеріями, гарантими істинності тих чи інших конкретних оцінок.

У «Діалектиці художньої форми» автор дає своє розуміння цінності і ціннісного ставлення, при трактуванні проблем естетики. Він розробив класифікацію естетичних категорій, яка включає: «наївне», «трагічне», «витончене», «комічне», «пихате», «піднесене», «іронію», «прекрасне», «красиве», «гумор», «потворне». Розглядаючи ці категорії філософ вносить великий внесок в теорію естетичної цінності, розуміючи оціночність цих естетичних понять.

У праці «Історія естетичних категорій» О. Ф. Лосєв та В. П. Шестаков досліджують теорію та історію естетичних категорій. Вони аналізують такі категорії, як «міра», «гармонія», «катарсис», «калокагатія», «прекрасне», «грація», «наслідування», «алегорія», «смак». «ідеал», «іронія», «гротеск», тобто такі, які спочатку належали до сфери чуттєво-предметної, оціночної діяльності, які позначали цілком конкретні чуттєві явища та предмети, і лише з розвитком суспільної практики людини та її свідомості перетворилися в самостійні естетичні категорії.

Категорія «міра» характеризує загальні принципи побудови речі, її якісні чи кількісні характеристики; «гармонія», що являється однією з центральних категорій античної естетики, відноситься до категорій, які характеризують загальні структурні принципи, такі як мірність, цілісність речі, але на відміну від них вона поєднує в собі і зміст структурного цілого, що припускає наявність не тільки цілого, але і його роздільності, тому в ній важлива якісна відмінність; «катарсис» був безпосередньо чуттєвим очищенням від будь-чого; «калокагатія» рівною мірою вказує на етичний та естетичний зміст категорії; «прекрасне» одна з центральних естетичних категорій, при спогляданні якої виникає захват, насолода, вона виступає як самостійна естетична цінність; «грація» це вираження в рухах і лініях моральної краси, яка безпосередньо не проявляється і прихована від погляду спостерігача; «наслідування» це діяльність, до якої схильна людина за своєю природою, за допомогою якої вона набуває свої перші знання, отримує задоволення від змісту, відтворення та розуміння предмета; «смак», одне з чуттєвих відчуттів, що поступово стає поняттям, яке позначає здатність розуміти і насолоджуватись красою та

мистецтвом; «ідеал» діалектично поєднує в собі уявлення про реальну дійсність і про певний образ, що відбиває її ідеї; «іронія» не просто приховує істину, але й висловлює її особливим алегоричним чином; «гротеск» це як би засвідчення творчих можливостей художнього генія, вираз його універсальності, фантазії, здатності створювати нові форми речей і «заново творити природу».

Категорії естетики не є чимось застиглим та незмінним. Навпаки, їх значення в різні історичні епохи суттєво змінюється, причому одна і та ж категорія може позначати зовсім різні явища дійсності та їх оцінювати, в залежності від тієї чи іншої системи пануючих естетичних і художніх уявлень. Тобто, в певній системі естетичних категорій фіксується історично визначений тип естетичного сприйняття та оцінювання.

Естетичні категорії є найбільш узагальненим відображенням буття. Вони постають відображенням життя, яке перетворює і реформує саме це життя.

Вивчення естетичних категорій допомагає зрозуміти логіку естетичної свідомості людини, розвиток та розширення, зміну і збагачення її здатності сприйняття, пізнання та оцінювання дійсності, з'являється можливість зрозуміти духовний світ сучасної людини, визначити шляхи подальшого розвитку її сучасної естетичної культури та цінності.

З кінця 50–60-х років О. Ф. Лосев стежить за дискусіями з основних проблем естетики. У розділі «Становлення та розвиток марксистської естетики» власної енциклопедичної статті «Естетика» філософ констатує розділення поглядів на так званих «природників», що вважають «естетичне як якусь природну властивість предметів поряд з фізичними, біологічними і т.п. їх властивостями (Г. Н. Пospelov, І. Ф. Смольянінов, П. С. Трофімов та ін.)», і так званих «громадських», що відстоюють «суспільну природу естетичного як породження трудової діяльності людини, колективної історичної практики (Л. Н. Столович, С. С. Гольдентріхт, В. В. Ванслов, В. І. Тасалов, Ю. Б. Боров та ін.). При цьому естетичне характеризується останніми як та сторона людської діяльності, в якій виражається свобода людини від грубо утилітарних потреб та їх тваринного задоволення, безкорисливий підхід до освоєного людиною предмету і насолоду їм як самостійною цінністю» [6, с. 574–575].

О. Ф. Лосев визначає естетику через цінність: «Естетика ... – філософська дисципліна, що має своїм предметом область виразних форм будь-якої сфери дійсності (в т.ч. художньої), даних як самостійна і чуттєво безпосередньо сприйнята цінність» [6, с. 570].

Висновки: в статті проаналізовано аксіологічні погляди видатного філософа Олексія Федоровича Лосєва, в яких на початку його творчої діяльності присутній лише теоретико–ціннісний аспект, а сам термін «цінність» вживався їм порівняно рідко. У працях останнього ж періоду творчості навпаки відбулася аксіологічна переорієнтація, наприклад, стаття «Естетика», а також аксіологічна інтерпретація античної філософії та естетики в праці «Історія античної естетики».

Складові комплексу ідей філософії О. Ф. Лосєва, на якому засновувалася його аксіологічна позиція, – це Платон і неоплатонізм, вчення Володимира Соловйова, філософський символізм, феноменологія Едмунда Гуссерля та діалектика, розпочата в античності і завершена

Гегелем. В останній період своєї науково–філософської діяльності до цього комплексу приєднався марксизм.

Основною аксіологічною проблемою виступає проблема сенсу, що мав для філософа не тільки суб'єктивно–особистісне значення, а виступає однією з найважливіших філософських проблем в онтологічно–буттєвому плані, еквівалентна тому, що неокантіанці називали цінністю. Тому О. Ф. Лосев ставить проблему співвідношення сенсу і факту, цілком відповідну одній з найважливіших проблем аксіології – співвідношення цінності та факту. Для її вирішення він підрозділяє науки на «науки про сенс і науки про факти».

Філософ визначає естетику через цінність, зазначаючи, що естетика – це філософська дисципліна, що має своїм предметом область виразних форм будь-якої сфери дійсності, даних як самостійна і чуттєво безпосередньо сприйнята цінність.

Список використаних джерел

1. Лосев А. Ф. Диалектика художественной формы. – М., 1927.
2. Лосев А. Ф. Из ранних произведений. – М.: Правда, 1990. – 656 с.
3. Лосев А. Ф. История античной эстетики: Софисты. Сократ. Платон. – М.: «Искусство», 1969. – 766 с.
4. Лосев А. Ф. Мифология // Философская энциклопедия. – М., 1964. – Т.3.
5. Лосев А. Ф., Шестаков В. П. История эстетических категорий. – М.: «Искусство», 1964. – 376 с.
6. Лосев А. Ф. Эстетика // Философская энциклопедия. – М., 1970. – Т.5.
7. Столович Л. Н. Красота. Добро. Истина: Очерк истории эстетической аксиологии. – М.: Республика, 1994. – 464 с.

References

1. Losev A. F. Dialektika hudozhestvennoj formy. – M., 1927.
2. Losev A. F. Iz rannih proizvedenij. – M.: Pravda, 1990. – 656 s.
3. Losev A. F. Istorija antichnoj jestetiki: Sofisty. Sokrat. Platon. – M.: «Iskusstvo», 1969. – 766 s.
4. Losev A. F. Mifologija // Filososfskaja jenciklopedija. – M., 1964. – T.3.
5. Losev A. F., Shestakov V. P. Istorija jesteticheskikh kategorij. – M.: «Iskusstvo», 1964. – 376 s.
6. Losev A. F. Jestetika // Filososfskaja jenciklopedija. – M., 1970. – T.5.
7. Stolovich L. N. Krasota. Dobro. Istina: Ocherk istorii jesteticheskoi aksiologii. – M.: Respublika, 1994. – 464 s.

Nevmerzhtiska E. N., postgraduate student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), Elena.nevm@mail.ru

Axiological views and aesthetic categories in the works of Alexei Fedorovich Losev

Aleksei Fedorovich Losev went down in history as an outstanding philosopher, scholar, professor and doctor of philology. His art is a unique phenomenon, which to this day still not completely understood. Especially it concerns the issue of axiological views of the philosopher, the study of which is the aim of this article. It analyzes the main axiological problem O. F. Losev creativity, which is the problem of meaning. It is for the philosopher not only subjective, personal meaning as the meaning of life of a single person, and acts as one of the most important philosophical problems in the ontological–existential plane. O. F. Losev raises the problem of the relation of meaning and the fact that is consistent with one of the major problems of axiology – the ratio of the value and fact. It was found that the philosopher defines aesthetics through value, noting that the aesthetics – a philosophical discipline whose subject area of expressive forms of any sphere of reality as independent data directly and sensually perceived value.

Keywords: axiology, value, meaning, fact, aesthetics, aesthetic value.

Невмерзичкая Е. Н., аспирантка, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), Elena.nevm@mail.ru

Аксиологические взгляды и эстетические категории в творчестве Алексея Федоровича Лосева

Алексей Федорович Лосев вошел в историю как выдающийся философ, филолог, профессор и доктор филологических наук. Его творчество это

уникальний феномен, который и до настоящего времени еще полностью не осознан. Особенно это касается вопроса аксиологических взглядов философа, исследование которых является целью данной статьи. Проанализирована специфика основной аксиологической проблемы в творчестве О. Ф. Лосева, которой является проблема смысла. Она имеет для философа не только субъективно-личностное значение, как смысл жизни отдельно взятого человека, а выступает одной из важнейших философских проблем в онтологически-бытийном плане. О. Ф. Лосев ставит проблему соотношения смысла и факта, которая вполне соответствует одной из важнейших проблем аксиологии – соотношение ценности и факта. Установлено, что философ определяет эстетику через ценность, отмечая, что эстетика – это философская дисциплина, имеющая своим предметом область выразительных форм любой сферы действительности, данных как самостоятельная и чувственно непосредственно воспринимаемая ценность.

Ключевые слова: аксиология, ценность, смысл, факт, эстетика, эстетическая ценность.

* * *

УДК 141.30(091)(477)

Петрук Я. В.,
вчитель філософії, ВСЗШ №28 м. Львова
(Україна, Львів), yaryna.petruck@gmail.com

ПОХОДЖЕННЯ ТА СТАНОВИЩЕ ЛЮДИНИ В ПОГЛЯДАХ ГАВРІІЛА КОСТЕЛЬНИКА

Проаналізовано опубліковані та рукописні праці українського філософа Гавріїла Костельника (1886–1948) з метою представити розуміння ним проблеми походження та становища людини в світі. В його філософській концепції Бог – Творець усього, світу і людини. Відкидаючи «природний добір», Костельник вважав, що все розвивалося за чітким планом, який реалізувався за допомогою внутрішніх енергій об'єктів як матеріального так і органічного світу. Філософ стверджував, що всі органічні творіння мають індивідуальні душі, своєрідні енергії. Лише перші душі людей та інших істот створені Богом, а наступні – з можливості власного відтворення. Костельник пропонував свою теорію еволюції – теорію прозябання (проростання), в якій поснає ідею творення та еволюції. Він сформулював такий образ еволюції органічних родів, який є аналогічним до онтогенетичного процесу організму: від зародкової клітини до розвиненого організму. Філософ припускав, що окремі роди органічного світу володіли «еволюційними зав'язками», які мали можливість породжувати вищі роди, а інші залишалися у формах свого роду. Костельникова теорія про походження людини визначає панівне становище людини на Землі. Людина була завершальною фазою еволюції у Божому плані, створена на образ і подобу Божу.

Ключові слова: Костельник, походження людини, душа, теорія еволюції.

Дві речі відвічно мучать людський рід: Звідки й куди? Звідки взялося життя й куди веде? [11, с. 46].

Під час пленарної сесії Папської Академії Наук (27 жовтня 2014 року), присвяченої еволюції поняття природи, Папа Франциск заявив, що «теорія великого вибуху» не суперечить католицькій вірі у створення світу Богом. Світ народжений не хаосом, він «походить від Вищого начала, яке творить із любові». Великий вибух, який сьогодні вважають початком світу, не суперечить втручанням Бога–Творця, а вимагає його. Еволюція у природі не суперечить поняттю творення, оскільки еволюція закладає створення істот, які еволюціонують». Це цитата з виступу Папи Римського на завершених пленарній сесії. Папа відзначив, що з появою людини «Бог робить іще більше»: Він наділяє людину «відповідальністю за творіння», а автономія, яку Бог дає людині, «відрізняється від автономії природи»: це і є «свобода», але її не завжди поважають відповідно до Божого задуму [16].

Подібну позицію щодо походження світу та людини мав український філософ і богослов І половини 20 століття Гавріїл Костельник, який намагався поєднати біблійне уявлення про створення світу Богом і наукові відкриття в галузях природничих наук, що було дуже сміливо з його боку. Його думки явно суперечили тодішній загальноприйнятій позиції церкви. Але, перш за все, він був науковцем, доктором філософії, який хотів

пізнати розумом Бога в цьому світі. До прикладу, цитуємо його висновки з одного твору: «З природи, без усякого упередження, людина так розуміє світ, що він доцільно створений» [4, с. 1]. «... природа не видумує свобідно своїх доцільних творів, тільки зберігає і виконує те, що дістала від Творця. А це доказ, що Бог і світ – це не те саме» [4, с. 117]. «... світ має зовсім іншу природу, ніж Бог. Значить Бог не народив світу, тільки сотворив його, як коли людина творить різні машини» [4, с. 157]. «... світ не повстав нараз у своїй розвинутій формі, тільки розвивався, як розвивається зародкова клітина, коли перетворюється в розвинений організм» [4, с. 157].

Костельник назвав проблему пошуку відповіді на питання «як з'явилися живі організми?» вічною в людському роді, широкою і глибокою, що одночасно є релігійною, філософською та природничою [9, с. 1]. Філософ вважав, що найближчим до правди розв'язком проблеми походження людини буде той, який «зведе в логічну єдність і становище природників, і становище філософів та теологів» [12, с. 185]. Визнаючи теорії природничих наук про утворення мінералів, гір, рік, моря, атмосфери і т.п. з розжареної матерії завдяки внутрішнім законам, він був прихильним аналогічно визнати еволюційне утворення органічних істот, їх родів та порід [4, с. 186]. «Все, що знаємо про природу, одно згідно свідчить, що еволюція могла йти тільки від середини, задля внутрішнього Пляну» [4, с. 191]. Філософ був переконаний, що «природа реалізує ідеї, а не бавиться в сліпу гру випадків» [4, с. 205].

В цій статті ми концентруємо увагу на системі поглядів Костельника стосовно походження людини і її становища в світі. Ця тематика була безпосередньо висвітлена ним окремою публікацією «Становище й походження людини на основі теорії прозябання» в журналі «Нива» за 1934 р. [12], а також в інших дотичних за проблематикою працях: «Зародкова душа. Генеза людської душі та її природа на підставі біологічних фактів» (1931) [6], «Генеза жіночого та мужського полу» (1933) [5], «Матерія і дух» (1934) [10], «Віра в Бога» (1942) [4], «Ідеальна людина» (1946) [7].

М. Кашуба та І. Мірчук у книзі «Гавріїл Костельник: філософські погляди» (2002) у розділі «Проблеми онтології й гносеології в трактуванні Гавріїла Костельника» коротко демонструють погляди філософа на проблеми походження життя на Землі взагалі і природи людської душі та роблять висновок, що для Костельника немає сумніву, що люди є творіннями Бога [2, с. 51, 53–57]. Авторами монографії було проаналізовано відповідні твори [5; 6; 10].

Юліан Тамаш у своїй монографії «Гавріїл Костельник медзи доктрину и природу» (1986) дещо ширше окреслив тлумачення Костельником метафізичної проблеми життя у двох його теоріях: зародкової душі та прозябання [15, с. 236–240]. Русинський науковець зосередився, окрім творів Костельника [5; 6; 10], на ще одній його праці, а саме [12]. Ю. Тамаш у монографії опснив зміст нових понять, які ввів Костельник: «зародкова душа» та «теорія прозябання».

У нашій роботі погляди Костельника на походження людини розкриті з більшою повнотою, із залученням його неопублікованих рукописних творів. Зокрема, ми розглядаємо рукописи «Віра в Бога» (1942) [4], «Ідеальна людина» (1945) [7] та «Людина в природі. Її становище й походження на основі теорії прозябання» [9]. Нажаль,